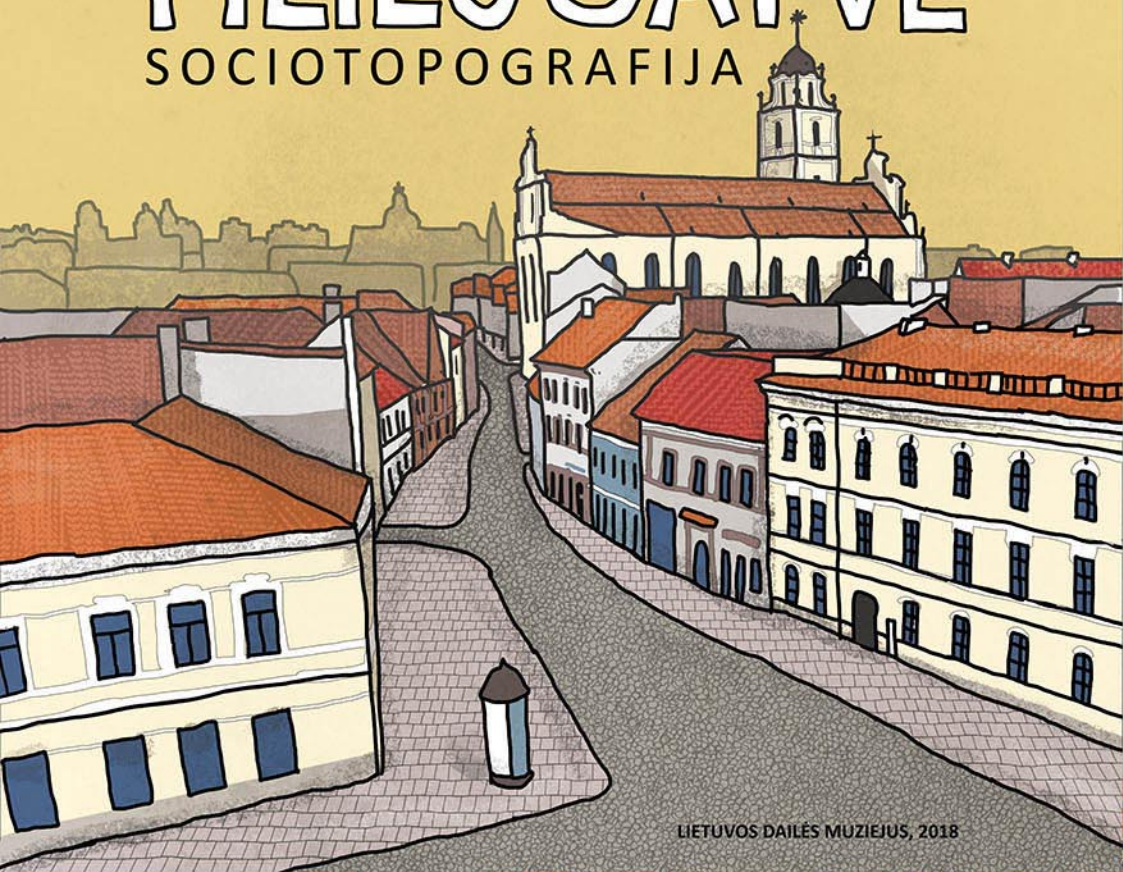
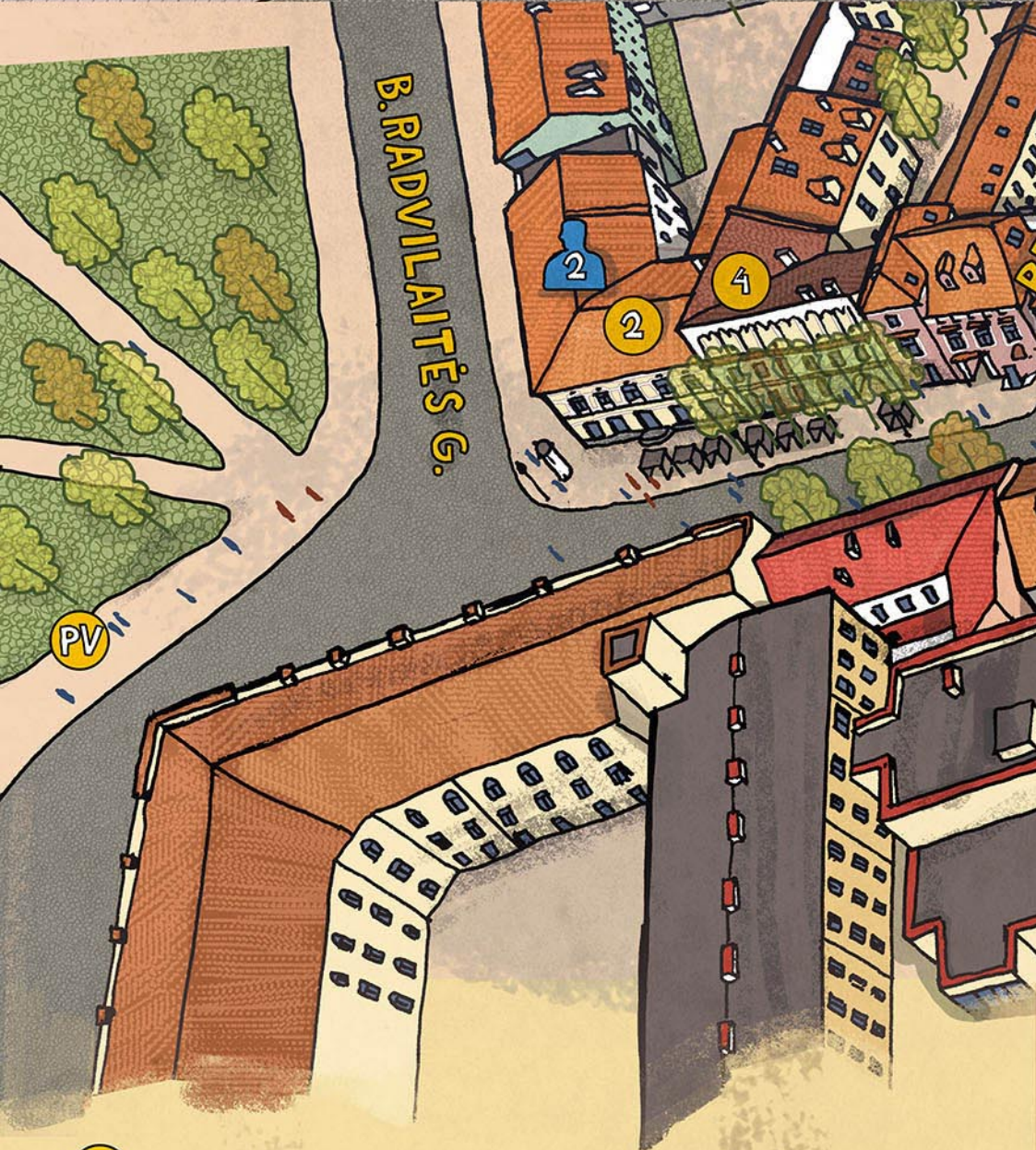

PILIES GATVĖ

SOCIOTOPOGRAFIJA

LIETUVOS DAILĖS MUZIEJUS, 2018

20 PILIES G. 20

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto gydytojas, vaistininkas Rupertas Finckas 1545 m. įsigijo šioje vietoje stovėjusį medinį namą ir vietoje jo pastatydino mūrinį pastatą. Tarnaudamas valdovų dvaruose jis tapo vienu žymiausių ir turtingiausių XVI a. Vilniaus gyventojų. Po Fincko mirties jo vaikai nesugebėjo išlaikyti tėvo sukaupto turto ir 1599 m. namą pardavė pirkliai iš Gdąnsko Cornelii Vinholdui, kuris Vilniuje reiškėsi kaip aktyvus evangelikų-reformatų veikėjas. 1605 m. jis gavo privilegiją įsivesti vandentiekį ir namą išplėti. Nuo 1648 m. pastatas priklausė didikui Tiskievičiū giminei, tačiau po 1655 m. karo ir gaisrų jis buvo netinkamas gyventi. 17 m. namą įsigijo Vilniaus Jėzaus Draugijos akademija ir jį pririūnė prie 1737 m. įsteigtos Kilmingųjų kolegijos pastatų, čia apgyvendinus jos dėstytojus. XX a. šiame name taip pat gyveno Vilniaus universiteto profesoriai. 1957 m. pastato pirmas aukštas buvo pritaikytas viešam naudojimui – čia veikė knygynas, „Lelijos“ parduotuvė, kavinė „Vaiva“, pagarsėjusi kaip sovietmečio intelektualų ir neformalų susitikimo vieta.

24 PILIES G. 21 – ŠV. JONŲ BAŽNYČIA

Lietuvos krikšto išvakarėse, 1386 m., Lietuvos didysis kunigaikštis Jogaila pradėjo parapiinės Šv. Jonų bažnyčios statybą, kuri baigta 1426 m. Gaisrų nuniokotą bažnyčią 1571 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas perdavė Vilniaus Jėzuitų kolegijai, kuri rekonstravo pastatą, jį praligindama į gatvės pusę; nuo 1579 m. bažnyčia priklausė Vilniaus universitetui. 1600–1610 m. pastatyta mūrinė varpinė. 1655 m. Maskvos kariuomenės užimtoje Vilniuje metu apgriauta bažnyčia buvo vėl atstatyta. 1737 m. didžiojo gaisro metu sudegusios bažnyčios atstatymui įėjusiai į Vilnių pakvietė Johanną Christophą Glaubitzą, tapusį vilnietiškojo baroko pradininku. Pagal jo parengtą projektą rekonstruotas Šv. Jonų bažnyčia ir jos varpinė įgavo vėlyvojo baroko formas. Rydini bažnyčios fasadą Pilies gatvėje puošė Chreptavičių giminės memorialinė lenta su kaukole papuošta epitafija: „Nemirtingajam Dievui paliekam šitos Mergelės Marijos Loretanietės sienose sudėtus Žemaitijos kašteliono tetos Anos Chreptavičiūtės-Krispinovos, Naugarduko kašteliono žmonos Romerūtės-Chreptavičienės ir dukros Marijos Chreptavičiūtės pelenus. Šiuos žodžius 1759 m. paliepė iškalti Naugarduko kaštelionas Jonas Liutauras Chreptavičius, kad pamaldūs praeiviai atodūsiu atmintį jo liūdesį“, 1706–1710 m. maro epidemiją Vilniuje vaizduojančios freskos ir nukryžiuotasis Kristus su užrašu: „1706 metai“. Freskos uždžaytos XIX a. caro valdžios, krukfikas dingso sovietmečiu. Iki šių dienų ant bažnyčios sienos išliko marmuro plokštė su Chreptavičių epitafija, virš jos matyti balkonėlis su metaline tvorele ir stogeliu, keli sienos tapybos fragmentai.

PV PILIES VARTAI

Vilniaus Žemutinės pilies teritoriją su miestu, buvusiu už Vilnios upės kairiosios vagos (XIX a. užpilta caro administracijos sprendimu, dabar – Šventaragio gatvė), jungė tiltas, pastatytas apie 1495 m. ties Pilies gatvės pradžia. 1503 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras leido Vilniaus miestiečiams statyti miesto gynybinę sieną, kuri apsaugotų nuo totorių kariuomenės įsiveržimo. Iki 1522 m. miestas buvo apjuostas 2,5 km ilgio siena, kurioje įrengti penkeri vartai, tarp jų – ir Pilies, išmūryti Pilies gatvės pradžioje, kur miesto siena jungėsi su Žemutinės pilies siena. Pilies vartai vedė į Valdovų kelią, kuris ejo Pilies, Didžiąja ir Rūdninkų gatvėmis link reprezentacinių Rūdninkų vartų. 1610 m. vartus stipriai nuniokojio mieste kilęs didelis gaisras, tačiau jie buvo atstatyti ir išplėsti – čia veikė Žemės ir Pilies teismai, įrengtas bajorų kalėjimas. 1785 m. jie rekonstruoti į triaukšius Vyriausiojo tribunolo rūmus. 1837 m., caro valdžiai ardanat senuosius miesto įtvirtinimus, Pilies vartai nugriauti. Jų buvusią vietą (dabar – Katedros aikštės pakrašty) žymi keturi granito bloklai.

2 PILIES G. 2

Pirmasis namas šioje vietoje pastatytas XIV a. pabaigoje, kai įvedant krikščionybę Lietuvos didysis kunigaikštis Jogaila Vilniaus katedros kapitulai suteikė išimtinę teisę į dalį namų Pilies gatvėje. Gaisrų sunaikinto senojo pastato vietoje XVIII a. viduryje prelatas Antonis Józefas Żółkowski atstatė namą, kuris tuo metu pradėtas vadinti Šv. Antano vardu. Paskutinė statinio rekonstrukcija atlikta XIX a. pabaigoje. 1922–1939 m. pastate dirbo periodinio leidinio *Žodis (Stowa)* redakcija. 1931–1934 m. čia leistas dienraščio literatūrinis priedas *Žagarai (Zagary)*, kurį rengė ir jame savo kūrybą publikavo to paties pavadinimo lenkų avangardo literatų grupė. Jos vienu aktyviausių dalyvių buvo būsimas Nobelio premijos laureatas Czesławas Miłoszas, 1933 m. išleidęs savo pirmąją poezijos knygą *Poema apie sustingusį laiką (Poem o czasie zastajym)*. Nacių okupacijos metais name veikė dienraščio *Naujoji Lietuva* redakcija, kurios redaktoriais ir aktyvus publicistas Rapolas Mackonis su rašytoju Baliiu Sruoga ir kitais Lietuvos inteligentais 1943–1945 m. nacių kalintas Štuthofio koncentracijos stovykloje.

4 PILIES G. 4

Nuo XIV a. Vilniaus katedros kapitulai priklausęs gotikinis namas po rekonstrukcijos XVII a. pradžioje įgavo renesanso stilių, iš dalies išsaugotą iki šiol – pastato unikalumą pabrėžia aukštas atikas, kurį puošia piliastrai su arkutėmis. Nuo XIX a. pradžios periodiška vykę pastato remontai ir rekonstrukcijos senojo fasadą nepalietė. Gyvenamosios patalpos buvo nuomojamos miestiečiams, Homeopatų draugijai, kuri name įrengė vaistinė ir gydykla, Darbininkų katalikų draugijai. Nuo 1918 m. iki mirties 1940 m. šiame name gyveno Vilniaus vyskupas Kazimieras Mikalojus Michalkiewiczzius. Jo kaimynystėje patalpas nuomojosi spaustuvininkas, skulptorius, mokytoja, muzikas, ūkininkai, čia veikė batų ir kailių parduotuvės, cukrainė, fotoateljė, įvairios dirbtuvės. Sovietmečiu nacionalizuotas namas 1945 m. buvo perduotas Vilniaus valstybiniam dailės muziejui (dabar – Lietuvos dailės muziejus). Pastato, kurio butuose dar ilgą laiką tebegyveno žmonės, restauravimo darbai tęsiasi net 40 metų. 1990 m. namas grąžintas Vilniaus arkivyskupijai, kuri jį nuomoja įvairioms įstaigoms.

22 PILIES G. 22

1508 m. šį buvusį kunigaikščio Mykolo Gliniskio namą iš Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo gavo vienas turtingiausių Lietuvos didikų ir žymiausių karvedžių Konstantinas Ostrogiškis. Nuo XVI a. pabaigos pastatas su erdviu kiemu pritraukia kultūros ir mokslo žmones. Spėjama, kad būtent čia buvo įsikūrusi viena pirmųjų Vilniaus spaustuvinių, kurią įrengė reformatų knygas spausdinęs Danielius Łęczycki. 1591 m. namą išsinuomuoja pirmasis lietuvių spaustuvininkas Jokūbas Morkūnas, vertęs knygas į lietuvių kalbą, spausdinęs evangelikų-reformatus leidinius. 1599–1601 m. pastato šeimininku buvo taip pat reformacijos šalininkas, spaustuvininkas Joannasas Kartanas. 1655 m., vykstant karui su Maskva, pastatas buvo nusiaubtas ir kurį laiką apleistas. Naujas namo istorijos etapas nuo 1683 m. siejamas su Vilniaus Jėzuitų kolegijos ir akademijos veikla. Panaikinus Jėzuitų ordiną ir uždarius kolegiją, universitetui atitekusiam name apgyvendinti profesoriai ir studentai. 1781 m. statinių komplekse įkurta Vilniaus universiteto Medicinos kolegija, vėliau reorganizuota į Medicinos-chirurgijos akademiją, veikusią iki 1842 m. 1782 m. prancūzų botanikas ir medikas Jeanas Emmanuelis Gilbertas kolegijos kieme įkūrė Vilniaus universiteto Botanikos sodą ir oranžeriją. Jo darbus tęsė gamtininkas ir keliautojas Johanas Georgas Adamas Forsteris, pirmasis pradėjęs Lietuvos geologinius tyrimus, ir 1799 m. Botanikos sodą perkėlęs į Sereikiškės Stanislovas Bonifacas Jundzitis. Šiame name taip pat dirbo ir gyveno medicinos profesoriai Stefas Lorenas Bisio, Jacquesas Brihot, Ludvigas Heinrichas Bojanus, Jėdrėjus Śniadeckis ir kiti. 1818–1828 m. čia gyveno ir pirmuosius eilėraščius parašė poetas Juliusas Slowackis. Panaikinus Medicinos-chirurgijos akademiją, pastatą savo žinon perėmė generalgubernatoriaus kanceliarija. 1915 m. name įkurdinta vokiečių kariuomenė, veikė drabužių, batų, baldų, vaisių parduotuvės, kirykyla, alinė ir kavinė. Tarpukariu Vilniaus universitetas buvo apgyvendindavo profesorius – čia rezidavo filologai Janas Oko ir Janas Otębrskis, dailininkas Ferdynandas Ruszczycas ir kiti. Antrojo pasaulinio karo metais pastate atidarytas knygynas, toje pačioje vietoje esantis ir šiandien.

23 PILIES G. 23

Vienas įtakingiausių ir turtingiausių LDK politinių veikėjų Mikalojus Radvila Juodasis, ieškodamas vietos ištaigiai rezidencijai, 1540 m. palankiomis sąlygomis sudarė sutartį su Vilniaus katedros kapitulą dėl buvusio Vilniaus kanaaninko namų, kurie stovėjo strategiškaį gerioje vietoje (dabar – Pilies g. 23). Prie šio namo Mikalojui Radvilai Juodajam pavyko prijungti šalia stovėjusius buvusius Trakų valados Stanislovo Goštauto, pirmojo Barboros Radvilaitės vyro, rūmus. 1562–1564 m. čia telkėsi protestantai, veikė jų maldos namas, biblioteka, mokykla. Po Mikalojaus Radvilos Juodojo mirties 1565 m. rūmus paveldėjo į katalikybę perėjęs sūnus Mikalojus Kristupas Radvila Našlialėdis. Žymus keliautojas ir kartografas, įsikūręs Vilniuje, pertvarkė rezidenciją. Pastato renovavimą ir puošybą tęsė rūmus perėmęs jo brolis, Vilniaus vyskupas Jurgis Radvila, kuris 1583 m. tapo pirmuoju Lietuvos istorijoje Šventosios Romos bažnyčios kardinolu. Siejant rezidenciją su jos savininko titulu, ją pradėta vadinti Kardinaliai. Iki 1832 m. Radvilių šeima priklausiusiuose rūmuose patalpąs nuomojosi universiteto profesoriai ir studentai, prekeiviai ir amatininkai, čia veikė prabangios parduotuvės ir kavinės. 1849 m. pastatą įsigijo Pašto valdyba ir čia įkūrė Vilniaus centriniį pastatą. 1944 m. rūmai sudegė, o likusios tvirtos sienos 1957 m. buvo nugriautos, jų vietoje 1979 m. pastatytas daugiabutis gyvenamasis namas. Šiandien senuosius laikus mena tik gotikiniai rūsių.

8 PILIES G. 8

Nuo XVI a. namas priklauso Vilniaus katedros kapitulai. 1575 m. jį nusipirko vyskupas Valerijonas Protasevičius, namo dalį paskyręs Vilniaus Jėzuitų kolegijos studentų bendrabučiui, kuris pramintas Valerijono bursos. Po 1800 m. rekonstravimo pastatas įgijo klasicizmo stiliaus fasadą. XIX a. pradžioje čia veikė cukrainė su kepyklele, smulkė, nuo 1837 m. pastate įsikūrė Romos katalikų dvasinė konsistorija, Vilniaus vyskupo kanceliarija ir archyvas, o dalį patalpų nuomojosi spaustuvininkas Józefas Zawadzki, trumpam įsirengęs ir knygyną. Nuo 1869 m. name gyveno vyskupas. 1918 m. čia apistojo Vilniaus vyskupas Jurgis Matulaitis. 1919 m. pavasarį Vilniuje šeimininkavę bolševikai norėjo jį iškrausti, tačiau susirinkę tikintieji apynė vyskupo namus. Tais patiais metais kaip asmeninis svečias pas Vilniaus vyskupą viešėjo nuncijus Lenkijoje ir Vatikano apaštalinis vizitatorius Lietuvai Achille Ratti, 1922 m. išrinktas popiežiumi Pijumi XI. Nuo 1952 m. pastato pirmame aukšte veikė duonos parduotuvė ir blyninė.

40 PILIES G. 10

Viename seniausių visoje gatvėje namų XVI–XX a. gyveno iškilūs Lietuvos politikai, dvasininkai, kultūros žmonės. Spėjama, kad namų XVI a. statydino Lietuvos didysis kancleris Mikalojus Radvila. 1575 m. pastatą įsigijo Vilniaus vyskupas Valerijonas Protasevičius. Po jo mirties Vilniaus katedros kapitulai atitekusio namo savininkai ir gyventojai keitėsi, mūrus naikino ne vienas gaisras, jis buvo apleistas ir sunykęs. Trumpam namo gyvenimas suklestėjo XIX a. pradžioje, kai čia įsikūręs kanaaninkas Józefas Konstantinas Boguslawski, žinomas istorijos mėgėjas ir meno kolekcininkas, atliko viso pastato kapitalinį remontą ir dekoravo interjerą. 1828–1831 m. name buvo apsisotęs dvarininkas Pavelas Engelhardtas kartu su savo baudžiauninku Tarasu Ševčenko, vilniau tapusiu žymiu ukrainiečių rašytoju. Nacių okupacijos metais čia gyveno poetas Kazys Bradūnas, tuo metu studijavęs Vilniaus universitete ir sukūręs savo pirmąsias eiles. Puss savo gyvenimo, nuo 1946 m. iki mirties, šiame name praleido legendinis lietuvių estrados dainininkas Antanas Šabaniauskas.

26 PILIES G. 26

XV a. pabaigos statinio rūsius išsaugojęs namas XVII a. viduryje priklausė Vilniaus burmistrai. XVIII a. viduryje po didžiųjų gaisrų stipriai nuniokotas pastatas buvo atstatytas, o XIX a. sujungtas iš dviejų namų: jo pagrindinis fasadas yra Pilies gatvėje, rytų korpusas – Literatų gatvėje. Čia veikė auksakalių dirbtuvė, kavinė, smulkė, parduotuvė. XIX a. antroje pusėje namą įsigijo Karlas Sžtralis. Amžiausio pabaigoje pastatas rekonstruotas, įgijo neorenesansinę išvaizdą. Pirmame aukšte Karlo sūnus Kazimieras Sžtralis įrengė vilnietišų inteligentų pamėgtą kavinę, vadintą „Baltuoju Štraliu“ („Biały Sztral“), kuri veikė iki XX a. vidurio. Nuo 1914 m. trečiame aukšte įsikūrusi lietuvių draugija nukentėjusiems dėl karo šelpiti Pirmojo pasaulinio karo metais organizavo platų karo pabėgėlių paramos tinklą, rinko aukas, rėmė per 200 000 lietuvių pabėgėlių Rusijoje, steigė mokyklas, bendrabučius, maitinimo punktus, spausdino lietuviškus leidinius. Su šiuo pastatu siejamas reikšmingiausias valstybei įvykis – čia 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Taryba pasirašė Lietuvos nepriklausomybės aktą. 2000 m. pastate atidarytas muziejus – Signatarų namai.

32 PILIES G. 32

Posejgia, kurioje pastatytas namas, priklausė stačiatikių priemiesčiui, vadinamam Civitas Rutenica. 1557 m. didžiojo gaisro metu sudegė čia XIV a. statytos dvi cerkvės: Apaštalo Evangelisto Šventojo Joano ir Šv. Arkangelo Mykolo. Senieji aktai liudija, kad XVII a. namo savininkai po pastato pamatais vis aptikdavo žmonių kaukų – čia buvo stačiatikių kapinių liekanos. Spėjama, kad iki dabar išlikusių baroko stilių pastatas įgijo nuo 1780 m., kai jo savininku tapo Vilniaus burmistras Antonis Lachowiczzius. XIX a. pradžioje čia veikė kavinė „Viktorija“, pamėgta ir lankoma Adomo Mickevičiaus, Tomaso Zano ir kitų filaretų draugijos narių. Nuo 1887 m. namas priklausė dailininkui Römerių šeimai, nuo 1944 m. – Lietuvos dailės fondui. Čia dirbtuvės, o kai kurie ir butus, turėjo dailininkai Vytautas Kalinauskas, Arnydas Každžalis, Stasys Krasauskas, Leonas Lagauskas, Bronius Uogintas, Mikalojus Vilutis ir kiti. Pastatas vadinamas Viktorijos namu, Römerių namu ir Dailininkų namu.

40 PILIES G. 40

XVII a. pabaigoje Apaštalų namu vadintas pastatas priklausė auksakaliui Stanisławui Daniłowiczziui. XVIII–XIX a. namas ne kartą nukentėjęs nuo gaisrų, buvo atstatomas, renovuojamas, keitėsi jo savininkai ir paskirtis. Čia veikė viešbutis „Hotel de Philadelphie“, restoranas, kelios parduotuvės, patalpas nuomojosi įvairūs amatininkai. Tik 1887 m. atlikus kapitalinį remontą namas įgijo reprezentacinę išvaizdą, išsaugotą iki šiandien. 1926 m. šį pastatą nusipirko Jurgis ir Marija Šlapeliai – jų namai tapo vienu Vilniaus lietuvių kultūros centru, čia viešėdavo Jonas Basanavičius, Jonas Jablonskis ir kiti žvisiuoliai. Pirmąjį aukštą šeima nuomojo kepyklelei ir parduotuvei. Pokario metais pastatas buvo nacionalizuotas sovietų valdžios ir rekonstruotas, paverstas daugiabučiu. M. Šlapeliene čia jau skirtingame butelyje gyveno iki mirties. 1996 m. pastate įkurtas Marijos ir Jurgio Šlapelių namas-muziejus.

12 PILIES G. 12

Pastatas sudarytas iš anksčiau vienas šalia kito stovėjusių dviejų XVI a. pastatytų mūrinį namų, vadintų čia gyvenusių auksakalių Volfgango ir Klemenso vardsais. Nuo XVI a. pabaigos šie du namai priklausė karališkajam vaistininkui Stanisławui Kędzierskiui, kuris 1655 m. karo su Maskva metu apgriautus pastatus 1678 m. pardavė prelatui Benedyktui Żuchowskiui. Rekonstruoti, nutinkuoti namai įgavo baroko stiliaus bruožų. 1695 m. testamentu prelatas namus paveldėjo Vilniaus katedros kapitulai, kuri čia apgyvendindavo kanaaninkus ir dalį patalpų nuomojo įvairių profesijų miestiečiams: kepejui, smuklininkui, vyninės savininkui ir kitiems. Tarpukariu šiuose pastatuose veikė fotoateljė, butus nuomojosi Vilniaus universiteto studentai. Per 1944 m. gaisrą pastatai sudegė ir apgriuvo. 1957–1958 m. vykdant namų atstatymo darbus, nuo fasadų buvo pašalintas tinkas ir aptikta vėlyvosios gotikos architektūra. 1960 m. abu namai sujungti vienu numeriu. Frontonas atkurtas 1986 m.

16 PILIES G. 16

Pastatas sudarytas iš anksčiau atskirai stovėjusių dviejų XVI a. pastatytų mūrinį namų, vadintų Rudaminos ir Delamarso nameis. Rudaminos namo savininkas nuo XVII a. pabaigos buvo Rodūnės seniūnas Petras Rudamina ir jo palikuonys. 1741 m. kunigaikščio Mykolo Masalskio įsitytą pastatą paveldėjo jo sūnus, Vilniaus vyskupas Ignatas Jokūbas Masalskis, kuris per 1794 m. sukilimą buvo viešai pakartas Varšuvoje. XIX a. pradžioje pastatas buvo vienas geriausiai įrengtų mūrinių namų mieste. Delamarso name nuo 1663 m. iki mirties 1690 m. gyveno garsus prancūzų kilmės varpų ir patrankų liejikas Joannes Delamarasas. Namas, stipriai nukentėjęs nuo 1748 m. gaisro, buvo atstatytas ir XIX a. pradžioje pasižymėjo prabangiu interjeru. Abu namai nusipirkęs Napoleonas Odachowski 1890 m. pagal architektą Cypriano Maculewiczzius projektą juos sujungė ir perstatė. 1902–1903 m. šiame pastate veikė vienas pirmųjų Vilniuje dailės salonų (įkurtas Stanisławo Bulharowski), nuo 1903 m. – fotografo Ickio Serebrino ateljė, kurios stogą 1904 m. sunaikino gaisras. 1910 m. namas dar kartą rekonstruotas ir įgavo iki šių dienų išlikusią išvaizdą.

Iš istorinėje atmintyje įstrigusią vilnietiškojo paveldo inkliuzų dėlioiant įsivaizduojamąją visuomenę, nusiaudžia jos miestietiškos kultūros ir buities praktikų tinklai, kurie kiekvienai gatvei suteikė savitą *forma vivendi* – miesto vizionieriškus sumanymus ir pragmatiškus poreikius atliepiančią gyvenimo formą. Ją retyškiais koreguodavo gaisrai, karai bei kitos neišvengiamos aplinkybės. Tokie likimo vingius atspindi gatvių chaotiškas urbanistinis audinys, jų architektūros samplaika. Tačiau Vilnių identifikuoja ne tik matomųjų mūrų sienos, bet ir jų absorbuotos čia gyvenusiųjų patirtys: idėjos ir tikėjimai, pareigos ir prievolės, materialiniai interesai, mokslinis darbas ir kūryba, komercinė veikla ir kasdienybės rutina. Savi, svetimi, kunigaikščiai, kariai, dvasininkai, amatininkai, prekeiviai, valkatos ir kiti „laimės kūdikiai“ ar nevykėliai mynė takus, kurie su laiku virto gatvėmis. Po Pilies gatvės grindiniu slypi ne vienas kultūrinis sluoksnis – iš pamestų daiktų, nukritusių šiukšlių ir šiaip žemėje užsilikusių gyvenvietės liekanų susidarė įmantriai piešiniai, kurie šiandien vykdo jiems nenumatytą misiją – liudija tai, ką dengia praeities ūkanos: taip, čia ne vienos kartos ir tautos gyventa.

Dailininkas Žilvinas Jagėla
Sudarytojai ir tekstų autoriai: Margarita Matulytė,
Justina Augustytė, Donatas Snarskis
Redaktorė Monika Grigūnienė

Projekto interneto puslapis: www.ldm.lt/pilies-gatve

2 PILIES G. 2

CZESŁAW MIŁOSZ (1911–2004)

Rašytojas, diplomatas. Nobelio literatūros premijos laureatas (1980). 1929–1934 m. Vilniaus universitete studijavo teisę. Nuo 1930 m. skelbė eilėraščius spaudoje. Priklausė Vilniaus literatų avangardistų grupei, „Žagari“ („Żagary“), 1931–1934 m. leidusiai to paties pavadinimo mėnraštį – laikraščio *Žodis (Słowo)*, kurio redakcija buvo įsikūrusi Pilies g. 2, literatūrinį priedą. 1940 m. rašytojas pasitraukė iš SSRS okupuotos Lietuvos į Varšuvą, po karo buvo Lenkijos Liaudies Respublikos diplomatas JAV ir Prancūzijoje. 1951 m. nutraukė ryšius su komunistiniu režimu, gyveno Prancūzijoje, nuo 1960 m. – JAV. Išeivijoje palaikė ryšius su Lietuva, bendradarbiavo spaudoje. Dažnai lankėsi jau nepriklausomybė atkūrusioje Lietuvoje, Lenkijoje, 1993 m. apsigyveno Krokuvoje. Parašė poezijos kūrinių, romanų, filosofinių veikalų. Poezijoje dažni Lietuvos ir Vilniaus motyvai.

8 PILIES G. 8

JURGIS MATULAITIS (1871–1927)

Katalikų arkivyskupas, palaimintasis (1987). Vienas pirmųjų katalikų socialinio mokymo skleidėjų Lietuvoje ir Lenkijoje. Mokėsi Kielcų, Varšuvos kunigų seminarijose, studijavo teologiją Vrasinėje katalikų akademijoje Sankt Peterburge, vėliau – Fribūre (Šveicarija), 1899 m. įšventintas kunigu, kunigavo Lenkijoje, įitraukė į socialinę veiklą (steigė prieglaudą, šelpė vargšus). Atkūrė ir reorganizavo marijonų ordiną, įsteigė marijonų vienuolynus Varšuvoje, Marijampolėje. 1918 m. Kaune įšventintas vyskupu ir paskirtas Vilniaus vyskupijos ordinaru. 1918–1925 m. gyveno Pilies g. 8. 1925 m. pakeltas arkivyskupu ir paskirtas apaštalinu vizitatoriumi Lietuvai. Sudėtingu istoriniu laikotarpiu jis išlaikė tautinį ir kalbinį neutralumą.

VALERIJONAS PROTASEVIČIUS (~1504–1579)

Vilniaus vyskupas. Karalienės Bonos Sforzos notaras ir sekretorius, vėliau – Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Žygimanto Augusto rusėniskosios kanceliarijos sekretorius Vilniuje. Apie 1533 m. paskirtas Žemaičių kapitulos kanauninku ir Kražių klebonu, 1537 m. – Vilniaus kapitulos kanauninku, apie 1544–1545 m. – Vilniaus prelato dekanu. Nuo 1549 m. buvo Lucko, nuo 1556 m. – Vilniaus vyskupas. Aktyviai kovojo su protestantizmu. Rūpinosi Lietuvos švietimu: 1569 m. pakvietė Vilnių įsitvarkę, įkūrė ir jiems perdavė kolegiją (nūdiaryta 1570). 1575 m. įsigytą namą Pilies g. 8 paskyrė Vilniaus jėzuitų kolegijos neturtinųjų studentų bendrabučiu, kuris tapo žinomas kaip Valerijono bursa. 1579 m. išrūpino Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Stepono Batoro bei popiežiaus Grigaliaus XIII privilegijas, leidžiančias kolegiją reorganizuoti į Vilniaus universitetą.

9 PILIES G. 9

SIMONAS DAUKANTAS (1793–1864)

Istorikas, švietėjas, tautinio atgimimo ideologas. 1816 m. Vilniuje baigė gimnaziją. 1816–1818 m. Vilniaus universiteto Literatūros ir laisvųjų menų fakultete studijavo literatūrą, vėliau persėjo į Moralinių ir politikos mokslų fakultetą. Priklausė žemaičių studentų kuopelėi. 1818 m. gyveno Pilies g. 9 name. Jo vardu pavadintas vienas iš universiteto kiemų. 1826–1834 m. gyveno Rygoje, nuo 1835 m. – Sankt Peterburge. 1850 m. apsisitojo Varniuose, vėliau – Svirlaukyje (dab. Latvija), Papilėje. Dar mokydamasis universitete, 1822 m. parašė pirmąją lietuvių kalba Lietuvos istoriją *Darbai senųjų lietuvių ir žemaičių* (išspausdinta 1929). Savo veikaluose smerkė baudžiavą, plėtojo tautos laisvės idėjas. Rinko liaudies dainas, pasakas, smulkiają tautosaką. Parengė ir išleido tautosakos rink inii, lietuvių ir kitų kalbų žodynėlių, patarimų knygelių ūkininkams.

10 PILIES G. 10

KAZYS BRADŪNAS (1917–2009)

Lietuvių poetas. Lietuvos nacionalinės premijos (1992), „Poezijos pavasario“ (2002) laureatas. Studijavo Vytauto Didžiojo universitete, 1940 m. perkėlus Humanitarinių mokslų fakultetą iš Kauno į Vilnių, studijas tęsė Vilniuje, gyveno Pilies g. 10. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. 1949 m. persikėlė į Jungtines Amerikos Valstijas, gyveno Baltimorėje, Čikagoje. Aktyviai rėkėsi lietuvių išėjimo kultūrinėje veikloje, bendradarbiavo kultūrinės ekspozicijoje, 1992 m. sugrįžo Lietuva, gyveno Vilniuje. Išleido eilėraščių rinkinių, parengė lietuvių išėjvijos literatūros studijų. Poeto pirmoji knyga – sonetų rinkinys *Vilniaus varpai* – išleista tik baigus studijas (išspausdinta 1943 m. Kaune nelegaliai, be okupacinės cenzūros leidimo).

ANTANAS ŠABANIAUSKAS (1903–1987)

Dainininkas, lietuvių profesionaliosios estrados pradininkas. Populiarių dainų „Spaudos baliaus valsas“, „Ruduo“, „Žavingos akys“, „Paskutinis sekmadienis“ ir kitų atlikėjas. Dainavimo mokėsi Italijoje. Gyvendamas Kaune buvo Valstybės teatro, Didžiojo teatro artistais, dainavo kvartetuose kolektyvuose, su jais koncertavo Lietuvoje, surengė solinių koncertų. Tarpukariu Kaune, Kopenhagoje ir Londone įrašė apie 30 plokštelių. 1946–1987 m. gyveno Pilies g. 10, Vilniuje, dainavo Valstybiniame operos ir baletto teatro chore, Valstybinėje filharmonijoje, mėgėjų choruose. 1960 m. dėl ideologinių priežasčių atleistas iš filharmonijos, daugiau kaip dešimtmetį viešai nedaivavo. 1972 m. sugrįžo į sceną, rengė koncertinės programos Vilniaus, Palangos, Druskininkų restoranuose.

TARAS ŠEVČENKO (1814–1861)

Rašytojas, dailininkas, ukrainiečių tautinio atgimimo veikėjas. Gimė baudžiauninkų šeimoje, tarnavo dvarininkui Pavelui Engelhardtui, kartu su juo 1828–1831 m. gyveno Pilies g. 10, Vilniuje, mokėsi dailės pas Vilniaus universiteto meno profesorių Joną Rustemą. 1831 m. su šeimininku išvyko į Sankt Peterburgą, kur menininkų pastangomis išpirktas iš baudžios. Nuo 1838 m. studijavo Peterburgo dailės akademijoje ir įgijo laisvojo dailininko laipsnį. Keliavo po Ukrainą, rinko tautosaką ir etnografinę medžiagą. Nuo 1846 m. gyveno Kijeye, priklausė slaptai politinei Kirilo ir Metodijaus brolijai, dėl to buvo suimtas, kalintas, vėliau ištremtas. 1857 m. apsigyveno Sankt Peterburge. Parašė poezijos, prozos kūrinių, juose skleidė tautinio išsivadavimo idėjas. Kai kurie eilėraščiai tapo liaudies dainomis. Dailės palikimą sudaro per 800 darbų: portretų, peizažų, mitologinių, istorinių, žanrinių paveikslų.

11 PILIES G. 11

ADOMAS MICKEVIČIUS (1798–1855)

Poetas, dramaturgas, publicistas, visuomenės veikėjas. 1815–1819 m. studijavo Vilniaus universitete, iki 1817 m. gyveno pas Vilniaus universiteto Fizikos ir matematikos fakulteto dekaną, kunigą Józefą Mickiewiczių (dabar – Pilies g. 11). Čia parašė pirmąjį eilėraščių „Miesto žiemą“ („Zima miejska“, 1817; publikuotas 1818). 1817 m. su kitais studentais įkūrė nelegalią Filomatų draugiją. Caro valdžiai draugiją susėkūs, buvo suimtas ir 1823–1824 m. kalintas kalėjimu paverstame Vilniaus bazilijonų vienuolynė, vėliau ištremtas į Rusiją. 1824–1829 m. gyveno Sankt Peterburge, Maskvoje, Odesoje, keliavo po Krymą. Nuo 1832 m. gyveno Paryžiuje, dalyvavo ten emigravusių 1831 m. sukilimo dalyvių politinėje veikloje. 1855 m. rugsėjį išvyko į Konstantinopolį, kur lapkritį mirė, manoma, nuo choleros. Sukūrė eilėraščių, poemų, sonetų, dramų.

16 PILIES G. 16

JOANNES DELAMARS (?–1690)

Prancūzų kilmės varpų ir patrankų liejikas. 1662–1690 m. (su pertraukomis) gyveno Lietuvoje, dirbo Boguslavo Radvilos arsenaluose Biržuose ir Vilniuje (dabar – Pilies g. 16). Žinomi 32 jo varpai, nuliūdinti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje. Lietuvoje liko 11 varpų, kita dalis 1915 m. išvežta į Rusiją. Po du varpus yra Alytuje, Skaruliuose (Jonavos r. sav.). Pažaislio vienuolyno ansamblyje (Kaunas), vienas – Alsėdiuose (Plungės r. sav.). Vilniuje išliko keturi varpai, vis dar skambantys Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje, Arkikatedros ir Šv. Jonų bažnyčios varpinėse. Meistro varpų ir patrankų dirbtuvė Vilniuje buvo įkurta prie Vilnos upės, vietovėje, vadinamoje Puškarnia (dabar – Pučkoriai), Jo lieti varpai buvo vėrtinami dėl melodingumo, puošnumo ir tvirtumo.

22 PILIES G. 22

AUGUST LUDWIK BÉCU (1771–1824)

Medikas, Vilniaus universiteto profesorius, vakcinacijos pradininkas Lietuvoje. Kilęs iš Gardino. Mokėsi Vilniaus universitete, vėliau jame dėstė patologiją ir higieną. 1803 m. susipažinęs su vakcinacija nuo raupų, pirmasis pradėjo ją praktikuoti Lietuvoje. 1805 m. su kolegomis įsteigė Vilniaus medicinos draugiją. 1808 m. su Josephu Franku įkūrė Vakcinacijos institutą, gamino vakciną nuo raupų, skiepijo žmones. 1818 m. vedė Salomea Šlowacką ir tapo patėviu jos sūniui, būsimam poetui Julijusui Šlowackiui. Šeima apsigyveno Pilies g. 22 name. 1824 m. vasaros pabaigoje šiame name Bėcu nutrenkė kamulinis žaibas, įskriejęs po atvirą antro aukšto langą. Vilniečiai kalbėjo, kad tai buvusi bausmė už tai, kad profesorius galimai įskundė studentišką Filaretų draugiją caro valdžiai. Šį įvykį poemoje „Vėlinės“ („Dziady“) interpretavo ir Adomas Mickevičius.

JACQUES BRIÔTET (1746–1819)

Gydytojas chirurgas, Vilniaus universiteto profesorius. Gimė Prancūzijoje, studijavo mediciną Paryžiuje, vėliau dirbo Paryžiaus, Liono ligoninėse. Į Vilnių atvyko 1777 m. pakviestas dėstyti anatomiją ir chirurgiją universitete steigiamoje Medicinos kolegijoje (dabar – Pilies g. 22). Vilniaus universitete įkūrė anatomijos kabinetą, ruošė anatomijos preparatus, kurie vėliau sudarė Vilniaus universiteto anatomijos muziejaus pagrindą. 1803–1810 m. vadovavo Vilniaus universiteto Chirurgijos katedrai. Vienas universiteto chirurgijos klinikos steigėjų. Iki 1819 m. gyveno Pilies gatvėje (dabar – Pilies g. 22).

JOHAN GEORG ADAM FORSTER (1754–1794)

Keliautojas, gamtininkas, rašytojas. 1772–1775 m. dalyvavo antrojoje Jameso Cooko kelionėje aplink pasaulį. Nuo 1784 m. Vilniaus universitete dėstė mineralogiją, botaniką, zoologiją, paleontologiją. Tyrė krašto augmeniją, tvarkė universiteto botanikos sodą (dabar – Pilies g. 22 kiemas). Jo rūpesčiu 1787 m. botanikos sodo reikėlmams buvo nupirktas žemės sklypas Sereikiškėse, nes Medicinos kolegijos kiemas pasirodė per mažas. 1787 m. išvyko dirbti į Vokietiją. Buvo viena ryškiausių vokiečių Apšvietos epochos figūrų, garsėjo progresyviomis pažiūromis. Parašė knygų, laikomas vienu modernios kelionių literatūros pradininkų.

JEAN EMMANUEL GILBERT (1741–1814)

Prancūzų medicas, gamtininkas. Baigęs Monpeljė universitetą, dirbo gydytoju Lione, dėstė Liono universitete. 1775 m. atvyko į Gardiną, čia įkūrė pirmąją Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje veterinarijos ir medicinos mokyklą, botanikos sodą. 1781–1783 m. Vilniaus universitete dėstė gamtos mokslus, buvo pirmasis 1781 m. įkurtos Gamtos mokslių katedros profesorius. 1782 m. Pilies gatvėje (dabar – Pilies g. 22 kiemas) įsteigė Vilniaus botanikos sodą, kuriame buvo apie 600 augalų rūšių. Universitetui pateikė pirmuosius herbarus, gyvūnų ir paukščiųjų iškašmų, iškastinių augalų ir gyvūnų liekanų rinkinius, mineralų kolekciją. Pirmasis mokslinškai aprašė Lietuvos florą, todėl dažnai vadinamas Lietuvos botanikos tėvu. 1782 m. profesorius badynai nužudytas: jo žmoną nuvilioję norėjęs Gilbert giminalitis pripylė į jo kavą nuodų, tačiau buvo pastebėtas studente Anupro Orlausko. Mokslininkas buvo išgelbėtas, o studento žygdarbiui paminti nukaldintas medalis. 1783 m. Gilbert'as grįžo į Prancūziją, revoliucijos metu trumpai buvo Liono miesto meru.

FERDYNAND RUSZCZYC (1870–1936)

Lietuvos tapytojas, grafikas, scenografas, pedagogas. Baigė tapybos studijas Sankt Peterburgo dailės akademijoje. Dėstė Varšuvos meno mokykloje (tarp mokinių buvo ir Mikalojus Konstantinas Čiurlionis) ir Krokuvos dailės akademijoje. Nuo 1908 m. gyveno Vilniuje, 1923–1934 m. buvo įsikūręs Pilies gatvėje (dabar – Pilies g. 22). Aktyviai dalyvavo miesto kultūriniame gyvenime, organizavo ir apipavidalino renginius, inscenizacijas, sukūrė scenovaidžių, teatro kostiumų. Daug dirbo leidybinės grafikos srityje, iliustravo žurnalus, knygas. Rūpinosi Vilniaus kultūros paveldo reikais. 1919 m. dalyvavo akturiant Stepono Batoro universitetą, tapo universiteto Dailės fakulteto dekanu, iki 1932 m. jame dėstė.

JULIUSZ SŁOWACKI (1809–1849)

Lenkų poetas, dramaturgas. Gimė Kremenecyje (dab. Ukraina), 1811–1814 m. su šeima gyveno Vilniuje, Vilniaus universitetui priklausiančiame name (tėvas Euzebijuszas Šlowackis buvo Vilniaus universiteto lenkų literatūros profesorius). 1814 m., po tėvo mirties, motina su sūnumi sugrįžo į Kremenecį. 1818 m. motina ištekėjo už Vilniaus universiteto profesoriaus Augusto Bėcu, šeima apsigyveno Medicinos kolegijos name (dabar – Pilies g. 22). Čia gyvendamas jaunas poetas parašė savo pirmąsias eiles. 1825–1828 m. Vilniaus universitete studijavo teisę. Nuo 1828 m. gyveno Varšuvoje, po pralaimėto 1830–1831 m. sukilimo emigravo. 1849 m. mirė Paryžiuje nuo dižovos. Parašė sonetų, eilėraščių, poemų, dramų, tragedijų, laikomas vienu didžiausių lenkų romantizmo poetų. Dailininko Ferdinando Ruszczyco rūpesčiu 1927 m. atidengta poeto paminklinė lenta ir biustas (skulpt. Bolesławas Balczewiczius).

JĘDRZEJ ŚNIADECKI (1768–1838)

Chemikas, gydytojas. Studijavo mediciną ir chemiją Krokuvos, Paduvos universitetuose, tobulinosi Edinburge, Londone, Vienoje. Nuo 1797 m. gyveno (dabar – Pilies g. 22) ir dirbo Vilniaus universitete, vadovavo Chemijos katedrai, įkūrė chemijos laboratoriją. Po universiteto uždarymo 1832 m. dėstė Medicinos chirurgijos akademijoje, buvo Terapijos katedros profesorius ir vidaus ligų klinikos vedėjas, Medicinos chirurgijos akademijos viceprezidentas, vienas iš Vilniaus medicinos draugijos steigėjų (1805) ir pirmasis jos pirmininkas. 1817 m. įsteigė Šubravcų (Nenaudėlių) draugiją. Sukūrė chemijos terminijos lenkų kalba pagrindus. Parašė pirmąjį Lietuvoje chemijos vadovėlį *Chemijos pradžmėns (Początki chemii)*, 1800). Jo studija *Organinių būtybių teorija (Teoria jęstestv organicznych*, 1804–1811) laikoma vienu pirmųjų teorinės biologijos ir biochemijos vadovėlių pasauliye. Paskalbė mokslinių darbų biologijos, chemijos, medicinos, geologijos, mineralogijos ir kitais klausimais. Nagrinėjo mitybos, diagnostikos ir gydymo klausimus, propagavo higieną, buvo Lietuvos pediatrijos pradininkas.

23 PILIES G. 23

JURGIS RADVILA (1556–1600)

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikas, Vilniaus vyskupas ordinaras, pirmasis Lietuvoje Katalikų bažnyčios kardinolas. Nuo 1570 m. studijavo Leipcigo universitete. Nuo 1573 m. Vilniuje mokėsi pas Petrą Skargą, manoma, kad dėl jo įtakos atsisakė evangelikų reformatų tikėjimo ir 1574 m. viešai išpažino katalikybę. 1575–1577 m. Romoje studijavo filosofiją ir teologiją. Jo rūpesčiu Vilniaus jėzuitų kolegijai pripažintos akademijos ir universiteto teisės (1579). 1582 m. įsteigė Vilniaus vyskupijos seminariją. 1583 m. įšventintas kunigu, po kelių mėnesių – Vilniaus vyskupu. Tais pačiais metais popiežiaus paskelbtas Šv. Romos bažnyčios kardinolu presbiteriu. 1586 m. Romoje gavo kardinolo skyrybę ir Šv. Siksto bažnyčios titulą. Aktyviai dalyvavo valstybės reikaluose, prisidėjo rengiant Lietuvos III statutą (1588). 1591 m. paskirtas Krokuvos vyskupu. Mirė Romoje. Parašė atsiminimų iš kelionių. Jurgio Radvilos rezidencija Vilniuje (dabar – Pilies g. 23) pagal savininko titulą vadinta Kardinalija.

24 PILIES G. 24

JÓZEF IGNACY KRASZEWSKI (1812–1887)

Lenkų rašytojas, istorikas, leidėjas. 1829–1830 m. Vilniaus universitete studijavo literatūrą ir istoriją. Pirminkinkavo slapta studentų Mąstytojų draugijai. Rusijos valdžios apkalintinas sukilimo rengimu, 1830–1832 m. kalintas. 1832–1835 m. buvo apsisotęs Pilies g. 24, Vilniuje. Vėliau gyveno Baltarusijoje, Ukrainoje, Lenkijoje. Po 1863 m. sukilimo pasitraukė į Vokietiją, vėliau gyveno Italijoje, Šveicarijoje, ten ir mirė. Buvo vienas produktyviausių lenkų rašytojų ir literatūrinį palikimą sudaro apie 400 tomų. Bendradarbiavo Vilniaus periodinėje spaudoje, 1841–1851 m. čia leido Vilniaus intelektualinio gyvenimo centru tapusį žurnalą *Aithnaeum*. Domėjosi Lietuvos istorija, tautosaka, lietuvių kultūriniu gyvenimu, palaikė ryšius su lietuviais kultūros veikėjais. Parašė istorinių veikalų, tyrinėjančių Lietuvos kultūrą, gamtą, papročius.

32 PILIES G. 32

VYTAUTAS KALINAUSKAS (1928–2001)

Grafikas, tapytojas, scenografas. Lietuvos Respublikos Vyriausybės meno premijos (1997) laureatas. 1958 m. baigė grafikos studijas Lietuvos dailės institute (dab. Vilniaus dailės akademija). Nuo 1957 m. dalyvavo parodose Lietuvoje ir užsienyje. Iliustravo knygas, sukūrė estampų, objektų, instaliacijų, performansų, videomeno kūrinių, scenovaidžių teatro spektakliams, apipavidalino kino bei televizijos filmus. Kūrybai būdinga atlikimo technikos ir stiliistikos įvairovė. Artistiškas, įspūdingos laikysenos menininkas buvo neatsiejamas nuo Vilniaus bohemos gyvenimo, o jo dirbtuvės Pilies g. 32 buvo senamesnio menininkų traukos centras.

36 PILIES G. 36

JURGIS GUTAS (1769–1836)

Vaistininkas, visuomenės veikėjas. Į Vilnių atsikėlė iš Prūsijos, 1800 m. nusipirko namą Pilies gatvėje (dabar – Pilies g. 36) ir jame įkūrė vaistinę. Masonų ložės garbės narys, vienas iš Vilniaus medicinos draugijos steigėjų, pirmosios Lietuvoje farmacinių profesinės organizacijos Vilniaus medicinos draugijos Farmacijos skyriaus vadovas (1819). Šio žymaus Vilniaus vaistinininko mirių 1836 m. gaudia paslaptį. Kalbėta, kad kunigaikštis Ludvigas Sayn-Wittensteinas, norėdamas užvaldyti savo žmonos Stefaijos Radvilaitės turtą, nutarė ją nužudyti ir nuodų gavo iš vaistinininko Gut. 1832 m. dvidešimt trejų metų amžiaus kunigaikštienė mirė (giminės teigė, kad nuo plaučių ligos). Po keturių metų Gutas rastas žiauriai nužudytas savo namuose.

EMILIJA VILEIŠIENĖ (1861–1935)

Vilniaus krašto lietuvių veikėja, visuomenininkė. Mokėsi Peterburgo kilmingų mergaičių institute, dalyvavo Peterburgo studentų visuomeninėje veikloje, vaidino lietuviškuose spektakliuose. Nuo 1897 m. gyveno Vilniuje. 1900 m. ištekėjo už gydytojo, visuomenės veikėjo Antano Vileišio, aktyviai įsitraukė į Vilniaus lietuvių veiklą. Dalyvavo Vilniaus lietuvių sąjaulpos draugijos veikloje, mokytojų draugijos įsteigoje mokykloje. Buvo 1914 m. įkurtos Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti Centro komiteto narė, 1922–1926 m. gyveno draugijai priklausiusiame name (dabar – Pilies g. 36). Rinko aukas, lėšas, organizavo prieglaudą, karo metais rūpinosi belaisvių globa ir sužeistųjų slaugymu, gynė lietuvių katalikų teises. Garsėjo tiesmuku būdu, atvirai reiškė pažiūras, todėl ne kartą buvo bausta baudomis už nepaklausomą valdžiai, kalėjo Lukiškėse. 1933 m. už nuopelins apdovanota Vytauto Didžiojo ordinu.

40 PILIES G. 40

MARIJA (1880–1977) IR JURGIS (1876–1941) ŠLAPELIAI

Visuomenės ir kultūros veikėjai. Dalyvavo Vilniaus kultūriniame gyvenime, priklausė kultūriniams, mokslo draugijoms, talkininkavo iš Mažosios Lietuvos gabenant ir platinant draudžiamąją lietuvišką spaudą. Marija vaidino lietuvių teatro mėgėjų dramos spektakliuose, operetėse, 1906 m. atliko pagrindinį vaidmenį Miko Petrausko pirmojoje lietuvių operoje „Birutė“. Jurgis dirbo lietuvių ir lotynų kalbų mokytoju Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijoje, redagavo ir rengė žodynus, sudarė pirmąjį lietuviškąjį tarptautinių žodžių žodyną *Svėtinų ir nesuprantamų žodžių žodynelis* (1907), priklausė Vilniaus miesto tarybai, dalyvavo Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti veikloje, rinko tautosaką. 1906 m. Šlapeliai su Elena Brazaityte Vilniuje įsteigė Šlapelių lietuvių knygyną, tapusį Vilniaus lietuvių inteligentijos susibūrimo vieta. Nuo 1926 m. iki mirties gyveno Pilies g. 40.

APIE PROJEKTĄ

Lietuvos dailės muziejaus parodų ciklas „Vilniaus gatvės“ skirtas Lietuvos sostinės įkūrimo 700-osioms metinėms pažymėti. Reikšmingo jubiliejaus 2023 metais išvakarėse vykdomo senamiesčio sociotopografiniu muziejiniu tyrimu siekiama atskleisti pagrindinių gatvių raidą, jų kultūrinį ir kalbinį heterogeniškumą, atspindėti įvykius, reiškinius bei kasdienybę, supažindinti su senaisiais sostinės gyventojais.

PIRMOJI PARODA „PILIES GATVĖ“

Vilniaus paveikslų galerija, Didžioji g. 4, Vilnius 2018 m. rugsėjo 13 d. – lapkričio 20 d.	
Parodos darbo grupė:	Organizatoriaus Lietuvos dailės muziejus
Margarita Matulytė, projekto vadovė ir parodos kuratorė	Pagrindiniai partneriai – eksponatų skolintojai: Lietuvos centrinis valstybės archyvas
Justina Augustytė, parodos kuratorė	Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka
Donatas Snarskis, parodos kuratorius	Lietuvos valstybės istorijos archyvas
	Marijos ir Jurgio Šlapelių namų muziejus
Jurgis Atroškevičius, ekskursijos autorius	Vilniaus universiteto biblioteka
Žilvinas Jagėla, dailininkas	Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro
Marius Juknevičius, garso instaliacijos autorius	Zoologijos muziejus
Tomas Kapočius, fotografas	Vilniaus universiteto muziejus
Julija Matulytė, vaizdo montažo autorė	
Arnoldas Urbelis, internetinio sprendimo autorius	
	Ekspонатus skolino: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
Irena Aleksienė, skaitmenintoja	Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija
Monika Grigienienė, redaktorė	Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus
Gratiša Rutkienė, maketuotoja	Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai
	Rokiškio krašto muziejus
Eksponavimo grupė: Andrius Melys, Leonas Abromaitis, Genadij Adamovičius, Liudvikas Kesminas, Dainius Markevičius, Tomas Orlovas, Vadim Šamkov	Vytauto Didžiojo karo muziejus
	Rėmėjai: Lietuvos kultūros taryba, UAB „Media Traffic“